

DOPAD PRÁVA EVROPSKÉ UNIE NA SOUTĚŽNÍ PRÁVO

SYLVAIN POILLOT PERUZZETTO

profesorka Université des sciences sociales de Toulouse

Přeložil JAN PŘEVŘÁTIL

ÚVOD

Soutěžní právo je základem evropské integrace: zrodila se z něj skutečná kultura hospodářské soutěže, již musí členské státy a podniky začlenit do své politiky. Většina států pochopitelně měla vlastní vnitrostátní soutěžní právo, tato práva však nebyla kulturním pilířem. Právní systémy jednotlivých států byly spíše založeny na právu soukromém nebo na common law, která neobsahovala logiku soutěžního práva. Kultura hospodářské soutěže vytvořená evropskou integrací tak donutila jednotlivé státy, aby své systémy pozměnily. Státy, jež nejsou členy Unie, jsou si navíc vědomy toho, že soutěž a respektování lidských práv jsou základními podmínkami přistoupení k Evropské unii či spolupráce s ní.

Kromě technických problémů způsobených přijetím pravidel hospodářské soutěže, která existují vedle pravidel vnitrostátních, si také musíme uvědomit, že soutěžní právo Evropské unie představuje právě pro svou soutěžní kulturu významný šok pro právníky i pro státy.

Pro právníky je tento šok zapříčiněn několika faktory:

- Normy jsou především normami hospodářskými (dominantní postavení, trh, určující vliv...), a to do té míry, že v rámci soutěžního práva se právník setkává s ekonomickou teorií a osvojuje si ji (právě proto také existují různé přístupy k soutěži a různé soutěžní politiky).
- Mimoto právo spolupůsobí při uplatňování ekonomické teorie a v soutěžním právu je proto forma méně významná než výsledek. Právníci, zvyklí pracovat s termíny jako právnícká osoba, obchodní společnost, smlouva, se musí těchto pojmů vzdát ve prospěch pojmů podnik (ať už je jeho právní forma jakákoliv), dohoda, hospodářská činnost a nehlédět přitom na jejich právní zakotvení.
- Konečně, zatímco je v Evropě občanské právo nebo common law založeno na myšlenkách osvícenských filozofů týkajících se významu jednotlivce a vycházejících z autonomie vůle, je jasné, že soutěžní právo Evropské unie je oborem veřejnoprávním, který svobodné vůli ponechává jen málo prostoru.

Soutěžní právo Evropské unie je šokem i pro jednotlivé státy, neboť zatímco dříve plně rozhodovaly o své soutěžní politice, dnes jsou mnohé jejich zásahy kontrolovány právem EU. Jedná se o ustanovení týkající se státní pomoci a veřejných podniků. I když je tento vývoj soutěžního práva významný, nebudeme o něm dnes mluvit. Protože jsou přítomni zástupci podniků, budeme se raději zabývat normami vztahujícími se právě na podniky.

Problémy evropského soutěžního práva se v každém případě soustředí kolem dvou bodů:

- právo, které překrývá právo vnitrostátní,
- právo, které silně omezuje podniky.

I. PRÁVO PŘEKRÝVAJÍCÍ VNITROSTÁTNÍ PRÁVA

Na rozdíl od pravidel EU vztahujících se k volnému pohybu osob, zboží a kapitálu, což jsou pojmy vytvořené právě právem EU bez odpovídající úpravy ve vnitrostátních právech, se ve většině států soutěžní právo Unie přidává k existující úpravě, aniž by ji nahrazovalo. Vznikl tak konflikt soutěžních politik, neboli konflikt norem, a konflikt pravomocí.

1. KONFLIKT POLITIK SOUTĚŽE

Jelikož národní práva již obsahovala sankce postihující zakázané dohody a zneužití dominantního postavení a zaváděla kontrolu koncentrací, bylo nutné určit pravidla pro uplatňování národních práv a práva Unie. V tomto ohledu musíme odlišit oblast zakázaných dohod a zneužití dominantního postavení od kontroly koncentrací.

a) zakázané dohody a zneužití dominantního postavení

I když jsou jednotlivá vnitrostátní práva velmi blízká právu EU, ať už proto, že poté, co vstoupily normy Unie v platnost, byla upravena, nebo protože byla vytvořena až po tomto vstupu, v oblasti zakázaných dohod a zneužití dominantního postavení přetrvávají rozdíly. Zatímco v některých národních právech, jako je tomu ve Francii, mohou být zakázané dohody a využití dominantního postavení dovoleny, pokud splňují určité podmínky, právo EU předpokládá pouze dovolení zakázaných dohod. Právo EU také zavádí jistý „práh citlivosti“ založený na podílu na trhu, pod nímž nedochází k zakázané dohodě ani zneužití dominantního postavení. Pro každou zakázanou dohodu nebo zneužití dominantního postavení je tudíž důležité určit, má-li být použito právo EU nebo francouzské právo.

V tomto ohledu se v oblasti zakázaných dohod a zneužití dominantního postavení uplatňuje právo EU **kumulativně** k národnímu právu, ale pouze tehdy, **je-li dotčen obchod mezi členskými státy**.

Jsou-li použita obě práva a neshodují-li se obě řešení, je takový rozpor řešen pravidlem nadřazenosti práva EU.

Stále ovšem přetrvávají obtíže, vyplývající například ze skutečnosti, že ve francouzském právu existují skutkové podstaty, jež právo EU nezná (například omezující praktiky nebo teorie nekalé soutěže): tato pravidla jsou v souladu s francouzskými normami týkajícími se zakázaných dohod a zneužití dominantního postavení, v některých případech ovšem nejsou v souladu s normami EU.

b) kontrola koncentračních operací¹

I když jsou v oblasti koncentrací kontrolní kritéria národních práv, pokud existují, velmi blízká kritériím práva EU, zavedla úprava týkající se kontroly koncentrací „jednoduchou bariéru“, aby se vyhnula obtížím spojeným s kumulativním uplatňováním norem. Koncentrace evropského rozsahu jsou tak analyzovány výhradně ve vztahu k právu Unie: jedná se o zásadu výlučného uplatnění práva EU pro koncentrace s evropským rozměrem, a tedy o vyloučení práv národních.

2. KONFLIKT PRAVOMOCÍ

Jelikož národní práva s právem Unie koexistují, znamená to, že orgány pověřené aplikací vnitrostátních norem koexistují s těmi, jež aplikují právo EU. Je ovšem třeba dodat, že orgány pověřené aplikací práva EU jsou jak orgány Unie samotné (Komise, soud prvního stupně a Soudní dvůr), tak vnitrostátní. Když si za příklad vezmeme Francii, aplikují Národní rada pro hospodářskou soutěž a národní soudci nejenom francouzské soutěžní právo, ale i soutěžní právo Evropské unie.

Tato mnohost orgánů nutí podniky, které chtějí podat soutěžní žalobu nebo se naopak ujistit, že jejich postup nebude protisoutěžní nebo které se konečně požadují potvrzení, že připravovaná koncentrační operace je proveditelná, aby správně vybraly orgán, na který se mají obrátit.

V této oblasti opět musíme odlišit zakázané dohody a zneužití dominantního postavení od koncentrací.

a) zakázané dohody a zneužití dominantního postavení

V tomto bodě předpokládá právo Unie jak **koordinaci** mezi národními orgány a orgány Unie, jež má zajistit vzájemné předávání informací, tak dělicí kritérium. Komise je tak jediným orgánem oprávněným vyjmout (schválit) zakázanou dohodu ze zákazu stejně jako udělit pokutu založenou na právu Unie; jen národní soudce naproti tomu může přiznat odškodnění.

V současné době je významným problémem a předmětem diskusí otázka výlučné kompetence Komise k udělení výjimky ze zákazu za stanovených podmínek. Reforma navržená Komisí v oblasti distribuce předpokládá, že Komise v této oblasti výlučnou pravomoc ztratí, což by umožnilo decentralizaci sporů.

b) kontrola koncentračních operací

Třebaže její text předpokládá výjimky, řídila se i v této oblasti úprava z roku 1989 **zásadou výlučné kompetence Komise** v případech koncentrace ev-

¹ Podle české platné úpravy spojování podniků soutěžitelů, dříve fúze.

ropského rozměru, aby se vyhnula obtížím, s nimiž jsme se setkali u zakázaných dohod a zneužití dominantního postavení.

II. KONTROLA PODNIKŮ

Jelikož se tohoto kolokvia účastní zástupci podniků, je nutno podtrhnout význam, který pro ně má obnova a vliv soutěžního práva EU. Toto právo pro ně představuje soubor mimořádně omezujících pravidel, jejichž porušení může vést k tvrdým sankcím (až 10 % obratu). Aplikace soutěžního práva se ve skutečnosti doposud projevovala nahodilou kontrolou jednotlivých operací podniku, ale vývoj směřuje k všeobecnému dozoru nad podnikem na základě jeho podílu na trhu.

1. OD KONTROLY ROZLIČNÝCH OPERACÍ PODNIKU PŘÍPAD OD PŘÍPADU

Podniky jsou tak vedeny k tomu, aby z hlediska rizika porušení soutěžních pravidel analyzovaly každou operaci (vytvoření společného podniku, dohodu o spolupráci, licenční dohodu k patentu či známce, distribuční dohodu, dohodu o výzkumu) a každou nákupní či prodejní strategii (systém slev, věrnostní systém...).

To způsobuje zřejmý zásah do známé zásady autonomie vůle: strany již plně nedisponují smlouvou, neboť toto soutěžní právo představuje soubor kogentních norem, které se mimochodem vztahují i na podniky se sídlem mimo Evropskou unii, které na jejím území uskutečňují nebo chtějí uskutečňovat hospodářskou činnost.

Soutěžní právo je tak bouřlivě se rozvíjejícím oborem, velké advokátní kanceláře mají soutěžní oddělení, v nichž spolupracují ekonomové a právníci. Při prodejích podniků jsou prováděny soutěžní audity. Řečeno jinými slovy: soutěžní kultura prostupuje podnikovým životem v celé jeho šíři.

2. KE KONTROLE POSTAVENÍ NA TRHU

Pokud v prvním období analyzovala Komise nahodile od případu k případu jednotlivé kroky podniku, přijala později nový přístup, založený na sledování podílu, který má daný podnik na určeném trhu. Kritérium podílu na trhu, které bylo dříve používáno pro kontrolu zneužití dominantního postavení a koncentrací, se stává nejvýznamnějším kritériem a uplatňuje se i pro zakázané dohody. Jinak řečeno, pod určitý práh jsou dohody povoleny a Komise zahájí řízení až v okamžiku, kdy bude tento práh překročen. Celá diskuse se samozřejmě točí kolem určení tohoto prahu. Pro podniky z toho vyplývá určitá podoba svobody pod dohledem. Kritérium podílu na trhu, které orgány Unie přijaly pod vlivem amerického systému, je mimoto kritizováno, neboť na některých trzích může být silný podíl jen přechodným jevem, takže nevypovídá o skutečné síle podniku.

Viděli jsme, že soutěžní právo Evropské unie vytvořilo skutečnou soutěžní kulturu pro členské státy, ale i pro státy, které hodlají do Unie vstoupit. Viděli jsme, že toto právo výrazně změnilo logiku národních práv, neboť s sebou přineslo hospodářské právo založené na odlišných základech a cílech. Můžeme navíc říci, že všechny obory obchodního práva nyní obsahují soutěžní rozměr, ať už se jedná o smluvní právo, kde je tento rozměr zjevný, nebo o právo obchodních společností a burzovní právo, která také nutně zahrnují soutěž.

Toto soutěžní právo se ale samo vyvíjí. Zatímco v prvním období bylo mimořádně donucující ve snaze sankcionovat jakoukoliv formu výlučnosti a zasáhnout v každém jednotlivém případě, představuje nyní trvalou kontrolu podniků, která je jemnější. Jako příklad uvedu jen existenci klauzulí o exkluzivitě.

Díky šíření této soutěžní kultury je nyní pro podniky i státy nejzávažnější otázkou koordinace/sjednocování regionálních soutěžních systémů, tedy otázka mezinárodního soutěžního práva. Má-li však takové právo vést k založení celosvětového orgánu pro dohled nad hospodářskou soutěží, není ještě připraveno na svou existenci.